

Едно систематично изложение на *Томашековитъ* възгледи върху историята, националността, езика, културата на прабългаритъ, намираме въ неговата пръввходна статийка *Bulgaroi* въ Реалната Енциклопедия на *Паули* (*Pauuly's Real-Encyclopädie der classischen Alterthumswissenschaft. Neue Bearbeitung von Georg Wissowa, 5 Halbband, Stuttgart 1897, стълбецъ 1040 и сл.*), обаче не малко цѣнни бѣлѣжки ни даватъ и двѣтъ негови голѣми рецензии, изгѣзли въ *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, едната върху разгледания по-горѣ трудъ на Рѫслера „*Romän. Stud.*“, (1872, 23 год. теч. стр. 141—157), другата върху Българската История на Пречека (1877, 28 год. теч. стр. 674—686). Освѣтъ това сръщаме нѣкои допълнения къмъ съобщенитѣ тукъ данни въ *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn*. Год. XVII и XIX. Старайки се, да получимъ една по-цѣлна прѣдстава за мнѣнията на всѣки изслѣдвачъ по специалния ни въпросъ (езика на прабългаритѣ), ние съединимъ на края всички прѣснати изъ разни мѣста Томашекови етимологии и ги прѣдлагаме тукъ въ избученъ редъ, като указваме, отъ гдѣ сж заети.

Първиятъ интересенъ за насъ Томашековъ трудъ е неговата критика на Рѫслера. Въ нея прѣди всичко се натяква на автора, че съ твърдѣ голѣмо довѣрие се отнася къмъ показанитѣ на арабскитѣ си свидѣтели. Колкото свѣдѣнията на тия послѣднитѣ за разни страни и народи, особено за политичнитѣ и социалнитѣ имъ отношения, сж цѣнни, толкова тѣ сж несигурни и безсѣдържателни (*unsicher und gehaltlos*), кога се касе за езика или сродството на разнитѣ народни племена. Каквото и да казва Рѫслеръ, Томашекъ си остава убѣденъ, че не е *пасивната финска* раса, която е могла да даде потикъ за *народопрѣселението*; потикътъ е изгѣзълъ отъ турскитѣ номади. Вече това общо съображение, трѣбваше да покаже Рѫслеру, че българи, авари и хазари не сж нищо друго, освѣтъ най-старитѣ метанасты на голѣмата азиатска турска маса.

Колкото за *езика* на прабългаритѣ, Томашекъ не съглежда никакво противурѣчие въ прѣдположението, че хазаритѣ и прабългаритѣ може да сж говорели двѣ доста усѣтно различни нарѣчия, които простото ухо не е могло да схване тутакси, че сж турски. Впрочемъ ние имаме прями докази за турския характеръ на прабългарски езикъ въ очуванитѣ отдѣлни думи и собствени имена. *Както въ древнеславянския, тъй и въ новобългарския езикъ, сж се възникнали извѣстекъ брой думи отъ алтайски произходъ.* Томашекъ не е въ състояние да изчерпи прѣдмета, но и единъ примѣръ, споредъ него е достатъченъ. Имаме въ старобълг. езикъ думата „хубавъ“ (*Mikl. Lex. p. 1100*), новоб. „хубавъ“, която е произгѣзла, споредъ критика, отъ монг. *гобай* (*gobai*) „красивъ“ и турск. *кувас*, *күвез*, *көз* „гордъ, гиздавъ, красивъ“. Освѣтъ това и много *лични имена*, и не само тия, които привежда Френъ, носятъ турски печатъ. Томашекъ на това мѣсто не се опитва обаче да тѣкува ни едно отъ тѣхъ. Само толкова забѣлѣзва, че е готовъ, да ги обясни отъ турскитѣ нарѣчия (*Referent macht sich hiezu erbötig*). Изключение прави Томашекъ само за слѣднитѣ думи и имена: *Wlatawac*, *kalensuwe* и *Bulgar*. Рѫслеръ чете неправилно *ибн-Фодлановото*